

сприймати сучасний історичний роман як реакційний в контексті загального естетичного клімату свого часу, адже тут треба зважати на своєрідність англійської літературної сцени.

Постмодернізм у формі інтенсифікації модерністської антиреалістичної естетики був далеко не домінуючим напрямом у Великій Британії у перші повоєнні десятиліття. Тут не було такого помітного напрямку як французький новий роман, американська метапроза або ж південноамериканський магічний реалізм, а натомість – лише окремі персоналії, на кшталт Крістін Брук-Роуз та Б.С. Джонсона, які, треба зауважити, не набули широкої відомості у своїй країні. А от стійка форма реалізму, найкраще проілюстрована “сердитими молодими людьми”, була у Британії досить модною, впливовою настільки, що, визначаючи англійський роман після Другої світової війни, Д. Лодж використовує термін “антимодерністський” [4, 3-16].

Наслідуючи певною мірою і відносний консерватизм національного антимодернізму, і радикалізм міжнародного постмодернізму, англійський історіографічний роман межі ХХ-ХХІ ст. виявляється ані надто консервативним, ані радикально авангардним. Одночасно інноваційний і такий, що не перериває наступність традиції, цей жанр демонструє своєрідний розумний компроміс минулого та теперішнього вимірів, а отже – і майстерно збалансовану історичну перспективу.

Список використаних джерел

1. Хабермас Ю. Модерн – незавершений проект / Юрген Хабермас // Вопросы философии. – 1992. – №4. – С. 41-52.
2. Fleishman A. The English Historical Novel: Walter Scott to Virginia Woolf / Avrom Fleishman. – Baltimor, London : The John Hopkins Press, 1971. – 262 p.
3. Fokkema A. Postmodern Characters: A Study of Characterization in British and American Postmodern Fiction / Aleid Fokkema. – Amsterdam : Rodopi, 1991. – 205 p.
4. Lodge D. Modernism, Antimodernism and Postmodernism / David Lodge // Working with Structuralism: Essays and Reviews on Nineteenth- and Twentieth-Century Literature. – Boston, London : Routledge, 1981. – p. 3-16.
5. Olsen L. Circus of the Mind in Motion: Postmodernism and the Comic Vision / Lance Olsen. – Detroit, Mi. : Wayne State University Press, 1990. – 171 p.
6. O’Neill P. The Comedy of Entropy: Humour, Narrative, Reading / Patrick O’Neill. – Toronto : University of Toronto Press, 1990. – 325 p.
7. Waugh P. Practising Postmodernism, Reading Modernism / Patricia Waugh. – London : Edward Arnold, 1992. – 176 p.

Summary. The article deals with the analysis of some characteristics of poetics in English historiographic novel of the end of the 20th – the beginning of the 21st cent. It considers the problem of historical perspective which can be balanced particularly by means of a synthesis of postmodernist and traditional realist strategies as a way to get the past and the present dimensions linked up.

Key words: English historiographic novel, historical perspective, poetics, postmodernism, realism.

УДК: 821.111-1.09 “15”

А.В. Боковець

ФОРМИ ПОБУТУВАННЯ І ХУДОЖНЬОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЛІРИЧНИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ У РАННІЙ ТЮДОРІВСЬКІЙ АНГЛІЇ

У статті розглядається специфіка обігу ліричних творів в Англії першої половини ХVІ століття. Надається стисла характеристика головним ренесансним манускриптам та деяким друкованим джерелам.

Ключові слова: манускрипт, літературний альбом, анонімність, придворна культура, листівки, редакція, друк.

На початковому етапі розвитку ренесансних тенденцій в лоні англійської культури провідну роль у формуванні національної літературної традиції відігравала поезія. І хоча на той момент книгодрукування вже було поширеним на Британських островах, проте ліричні твори цієї доби циркулювали здебільшого у манускриптах і часто були анонімними. Манускриптна поезія складає окремий пласт національної літератури і потребує всебічного аналізу та осмислення.

Тож метою цієї публікації є створення цілісної картини художньої репрезентації ранніх тюдорівських ліричних текстів. Актуальність та наукова новизна обраної проблематики зумовлена зростанням дослідницького інтересу сучасного літературознавства до структурних, соціальних та психологічних відмінностей між різними формами побутування художніх текстів.

Однією з найбільш характерних рис ренесансної лірики постає її тісний зв'язок із музикою. Англійська нація тих часів була надзвичайно музичною [Дет. див. 4, 2]. Більшість ліричних творів, написаних у ранній тюдорівський період, призначалися для співу, вони писалися не як цикл творів для прочитання, а як пісні для виконання під музичний супровід, для розваги, втіхи та відпочинку [13, 222-230]. Про це свідчать і значні відмінності між текстами окремих ліричних творів (приміром, сера Т. Вайета), що зустрічаються у манускриптах та друкованих виданнях, і той факт, що у багатьох ліричних збірках, надрукованих навіть у елізаветинську епоху (наприклад, “Розкішна галерея галантних фантазій” (1578) та “Пригорща приємних задовольень” (1566)), під кожним віршем вказувалася відома мелодія, на яку його було написано. Подібну фіксацію зв'язків віршованих текстів з музичними практиками тогочасся зустрічаємо і у популярних на той час листівках з баладами, які продавці розспівували на вулицях і ярмарках [1, 426]. Деякі дослідники англійської ренесансної лірики, приміром, К. Льюїс, наголошують на тому, що було б невірно вивчати ранню тюдорівську лірику відокремленою від музики. На той час музика та поезія ще часто являли собою синкретичну єдність. Якщо їх розглядати у сукупності, то, за словами К. Льюїса, можна пробачити ліриці деякі її образні та метричні недоліки [13, с. 230].

Ще однією характерною рисою англійського ренесансного літературного процесу першої половини XVI століття була анонімність багатьох ліричних творів. Це пов'язано, насамперед, із специфікою форм побутування лірики у ранній тюдорівській Англії. Більшість поезій циркулювали у вузьких придворних колах у манускриптах чи літературних альбомах. Ім'я автора підписувалося дуже рідко, зазвичай вірші йшли суцільним текстом та не мали заголовків. Через це іноді важко було ідентифікувати не лише автора, а кінець одного та початок іншого вірша. Іноді в одному ренесансному манускрипті можна було зустріти кілька варіантів одного й того вірша, переписаних самим автором чи іншим придворним поетом [5, 151-177]. А у найвідомішому друкованому поетичному виданні тих часів – Тоттелівській збірці (1557) – велика кількість поезій увійшла до розділу “Невідомих авторів”. Це свідчить зовсім не про те, що редактор не знав імен цих поетів. Це – підтвердження того, що на той час серед придворних, які писали вірші, існувала така практика як читання власних творів у вузьких колах друзів. Якщо ж такі поезії і публікувалися, то без зазначення імен їхніх авторів. Цю ситуацію прояснює тогочасний критик Дж. Паттенхем у “Мистецтві поезії” (1589): “... немов би це було ганебним для джентльмена виглядати вченим, чи показати себе закоханим у будь-яке мистецтво” [16, 37]. Це прагнення ренесансних авторів до анонімності стає предметом наукового інтересу літературознавців А. Фаулера [9] та М. Норт [15, 390-416].

Більшість ключових ліричних творів ранніх тюдорівських ренесансних поетів дійшли до наших часів саме в анонімних манускриптах. В останній час у наукових колах все частіше підіймається питання щодо їх авторства. Дотепер немає чіткої ідентифікації навіть стосовно хрестоматійних віршів, які зазвичай вважаються плодом творчості корифеїв ренесансної поезії – Т. Вайета та Г. Говарда. Прикладом можуть слугувати ліричні твори поета Т. Вайета “Whoso list to hunt” [10, 104-105] та “Caesar when that the traitor of Egypt” [5, 162-163, 174], жоден з яких не підписаний у манускриптах та приписувався Т. Вайету лише на основі Тоттелівської збірки. Про недостатню достовірність цього історичного документа свідчить, принаймні, той факт, що вірш “Like as the wind”, який у Тоттелівській збірці, а також в одному з манускриптів (Парк-Хіллівському) відносять до літературної спадщини графа Саррі, в іншому манускрипті (Харлейянському) підписаний іменем Т. Вайета [5, 173]. Щодо віршів з власного (Еджер-тонського) манускрипту останнього, то, з точки зору Р. Саутхолла, факт приналежності його поетові зовсім не свідчить про його авторство по відношенню до усіх художніх творів. Р. Саутхолл додає, що про Т. Вайета, беручи до уваги сучасні дослідження, можна казати не як про конкретну історичну особистість, а як про частину “корпусу ранньої тюдорівської поезії” [22, 2-4]. Щодо менш відомих поетів, то стосовно їх авторства виникає ще більше питань. Тому часто важко визначити індивідуальний стиль кожного окремого поета. Тож, продовжуючи думку Р. Саутхолла, можна розглядати ліричні твори усіх поетів цієї доби як загальне ціле, продукт “корпоративного авторства” (термін К. Картрайта), у якому перепліталися та гармонійно співіснували подекуди протилежні голоси. Ця “корпоративність” “дестабілізувала відчуття закінченої, незмінної лірики” [6, 10], якою постає поезія з друкованих джерел, що почала з'являтися пізніше за манускриптну лірику і тривалий час співіснувала разом із нею.

До наших часів ліричні твори ранніх тюдорівських поетів дійшли у декількох манускриптах та друкованих виданнях. Згідно з дослідженнями С. Мейя, Х. Вулфа та Д. Карлсона, хоча XVI століття

і зазнало бурхливого розвитку книгодрукування, що призвело до переосмислення певних літературних цінностей, підкреслило ідею індивідуального авторства та стимулювало появу професійних поетів, проте манускриптна культура продовжувала плідно розвиватися увесь цей час [14, 125-140; 5, 151-177]. Більш того, як доводять С. Мей та Х. Вулф, існування друкованої культури парадоксальним чином підвищило цінність та важливість рукописних документів [14, 125-140]. Однією з явних причин популярності манускриптів ренесансної поезії дослідник Д. Карлсон називає прагнення як авторів, так і потенційних читачів-співаторів знайти якусь розраду у тій сумнозвісній політичній ситуації авторитарної монархії, що склалася в англійському суспільстві на початку XVI століття [5, 151-177]. Лірики-автори поезій з манускриптів відчували більше свободи у висловлюванні своїх думок, аніж це могло б бути, якби вони писали свої вірші для друку.

З ключових манускриптів, що репрезентують придворну лірику раннього тюдорівського періоду слід згадати наступні п'ять, які належали придворним поетам часів Генріха VIII. По-перше, це – Еджертонський манускрипт (E MS (British Museum Egerton 2711)) – власний манускрипт Томаса Вайета, який частково написаний його рукою та містить певні корективи та коментарії самого поета.

Наступний манускрипт, Девонширський (D MS (British Museum Additional 17492)), є типовим літературним альбомом тих часів. Він належав найближчому оточенню того ж поета, та являв собою, за визначенням його дослідників Е.Хіл [11, 296-313] та П. Ремлі [18, 40-77], переконливе свідчення прояву жіночої літературної активності у тюдорівський період. На його сторінках репрезентовано не лише придворні поезії, а й коментарії до них (не менш, ніж двадцяти трьох авторів, серед яких – Томас Вайет, Генрі Говард, граф Саррі, Томас Клер, Мері (Говард) Фітцрой, Маргарет Дуглас, Мері Шелтон, Анна Болейн).

Арундельський (чи Арундель-Харінгтонський) манускрипт (Arundel-Harington A MS (British Museum Additional 28635)) містить поезії як ранніх тюдорівських поетів (Т. Вайета, Г. Говарда, Дж. Чека), так і поетів-єлизаветинців та самої королеви Єлизавети I. Цей манускрипт – єдиний з-поміж ранніх тюдорівських манускриптів, який було опубліковано у XX столітті з докладним критичним коментарем професора Р. Хьюгі.

Наступний манускрипт, Блейджівський (Blage Manuscript, Dublin, Trinity College, Ms. D.2.7 (parts 2 and 3)), носить свою назву за іменем власника – близького друга Т. Вайета, Сера Джорджа Блейджа (Sir George Blage).

Останній манускрипт, Парк-Хіллівський (P MS Park-Hill (London, British Library, Addit. 36529)) є основним джерелом поезій Г. Говарда¹.

До наших часів збереглося також шість манускриптів придворної тюдорівської лірики, які вважаються неосновними, бо кожен з них дублює (повністю чи з деякими варіаціями) зміст одного чи декількох основних манускриптів. До цих манускриптів відносяться наступні: C MS (Cambridge, Corpus Christi College, Parker Ms. 168), F MS (Cambridge, Cambridge University Library, Ff.v.14), G MS (London, British Library, Addit. 18752), H MS (London, British Library, Harley 78), O MS (Oxford, Bodleian Library, Rawl. Poet. 172) та R MS (London, British Library, Royal 17.A.xxii) [5, 172].

Щодо друкованих видань, у яких збереглися ліричні твори поетів-тюдорівців, то це, по-перше збірки поезій антологічного типу: “Двір Венери” (“The Court of Venus”, 1537/1539), “Книга балад” (“A Booke of Balettes”, надруковано приблизно у 1548) та славетна збірка “Пісні та сонети” (1557), більш відома як Тоттелівська (за іменем її видавця). Перші дві збірки дійшли до наших днів лише частково. Щодо Тоттелівської збірки, то вона збереглася значно краще і є одним з важливіших джерел ранньої тюдорівської поезії. Крім текстів Т. Вайета та графа Саррі до Тоттелівської збірки увійшли твори менш відомих ранньотюдорівських поетів: Ніколаса Ґрімалда (чиї поезії було розміщено в окремому розділі), лорда Во, Томаса Черч'ярда, сера Френсіса Брайана, Джона Гейвуда, Вільяма Грея, Едварда Сомерсета, лорда Шеффілда, Джорджа Болейна, віконта Рочфорда, сера Джона Чека, Томаса Нортонна та деяких інших [3, 7, 56; 1, 41; 8, 145]. Лірика цих митців (за виключенням Н. Ґрімалда) склала об'ємний розділ “Невідомих авторів” (“Uncertain Auctors”) у Тоттелівській збірці. Їх імена вчені ідентифікували завдяки збереженим до наших часів манускриптам-ренесансним альбомам поезій. Скоріш за все, до “Пісень та сонетів” Тоттела увійшли тексти, написані між 1530 та 1557 роками – ті вірші, у яких помітні були нові тенденції в англійській поезії. Проте наявність у розділі “Невідомих авторів” твору Дж. Чосера (“Flee from the presse” (N. 238)) свідчить про те, що деякі з текстів, які так і не вдалося ідентифікувати, могли бути написані у XV столітті [3, 255; 13, 236].

Усі вірші, які увійшли до Тоттелівської збірки, зазнали значної редакторської правки. У критичних колах немає однозначного ставлення до роботи Р. Тоттела та Н. Ґрімалда – ймовірного редактора цього друкованого видання. Дослідниця Д. Гендерсон наголошує на тому, що ці правки були важливим кроком на шляху до модернізації дещо застарілого стилю поета [12, 382]. З іншого боку, дехто з сучасних ренесансознавців вважає редакторські версії Тоттела менш вдалими, ніж

оригінали. Так, відомий культуролог Е. Тілльярд, називає Тоттелівські версії “гладкішими, регулярнішими та нуднішими”. І хоча він і погоджується, що редактор збірки зробив Т. Вайєту добру послугу, бо ознайомив читачів з його поезією, та, разом із тим, зауважує, що той також зробив і погану послугу, адже опустив у збірці багато з його кращих творів [24, 52]. Літературознавець К. Сегал вважає, що краса невідредагованої поезії Вайєта частково полягає у тому, що його особисте горе та розчарування не є експліцитним, тоді як у редакції Тоттела воно більш явне [21, 253-254]. Дослідник М. Зауер також доводить той факт, що назви, які редактор давав віршам, іноді не відповідають реальному змісту художніх творів. Прикладом невірною прочитання Тоттелом поезій може слугувати сонет Т. Вайєта “The Pillar Perished Is Whereto I Leant”, перший катрен якого є перекладом 269 сонету Петрарки:

The pillar perish'd is whereto I leant,
The strongest stay of my unquiet mind;
The like of it no man again can find,
From east to west still seeking though he went... [23, 18].

Вірш відомого італійця був написаний на смерть його друга та патрона Джованні Колонни, чие прізвище у перекладі означає: “стовп, колонна”. Тоттел дає перекладу назву: “The lover laments the death of his love” (“Закоханий нарікає на смерть своєї коханої”). Якщо Т. Вайєту була відома історія італійського сонету, то і свій вірш він, скоріш за все, присвятив Томасу Кромвелю, людині, яка відіграла у житті поета таку ж роль, як Дж. Колонна по відношенню до великого італійського сонетиста. Втім, такої неточності редактор збірки міг припуститися свідомо, через питання цензури, бо, як відомо, Т. Кромвеля було страчено за наказом монарха [20, 331-332].

З 1557 по 1587 роки Тоттелівська збірка видавалася одинадцять разів, що свідчить про її надзвичайну популярність [3, 7]. Ця книга фактично розпочала традицію видання аналогічних поетичних збірок в Англії. У 80-90-ті роки XVI ст. поетичні збірки із пишними назвами з'являються із періодичністю в два-три роки: “Бенкет прекрасних образів” (1588), “Сад задоволення Бретона” (1591), “Гніздо Фенікса” (1593) та ін.

Крім Тоттелівської збірки, слід згадати ще декілька поетичних видань, у яких відобразилися тенденції раннього тюдоровського періоду. Ці видання мали певний вплив на формування естетичних та літературних смаків поетів-єлизаветинців та читачів більш пізніх епох. Найвизначнішими з-поміж цих збірок були: римований псалтир “Стернхольд та Хопкінс” та поетичні зібрання різних авторів: “Дзеркало правителів”, “Пригорща приємних задовольень”, “Рай витончених прийомів” та “Розкішна галерея галантних фантазій”.

Роботу над римованим псалтирем, більш відомим під назвою “Стернхольд та Хопкінс” (“Sternhold And Hopkins”, 1562) (за іменами головних його укладачів) було розпочато за часів правління Генріха VIII та завершено протестантськими вигнанцями у Женеві на початку 1560-х років. Усього до складу псалтиря увійшли вірші щонайменш дев'яти авторів. Книга складається зі 150 Біблійних псалмів та мелодій для співу, а також англійських гімнів та віршованих переказів десяти заповідей та тексту молитви “Отче наш” [17]. Ця книга, справжня назва якої – “Повна книга псалмів, перекладених англійським метром” – стала найпопулярнішою поетичною збіркою, надрукованою англійською мовою. Впродовж 150 років вона зазнала майже п'ятсот перевидань [19, xi]. Не зважаючи на таку популярність, цей Псалтир, за словами корифея ренесансознавства К. Льюїса, становить інтерес не стільки як збірка поетичних художніх творів, скільки як пам'ятка релігійної протестантської культури [13, 247].

Збірник “Дзеркало правителів” (“Mirror For Magistrates”, 1563, 1574, 1578) включає віршовані трагедії та епічні твори, написані в період від пізнього Середньовіччя до початку єлизаветинської епохи. За визначенням К. Льюїса, у порівнянні із Тоттелівською збіркою, “Дзеркало” є таким собі некерованим кораблем, який показує усі підводні течії своєї доби. До цієї збірки увійшли віршовані “трагедії” різних авторів раннього англійського Ренесансу. А, отже, поезія у ній виступає як прикладне мистецтво [13, 240]. Ця збірка надзвичайно цікава з метричної точки зору, бо фіксує чисельні експерименти тюдоровських поетів із ритмікою, строфікою та римами.

“Пригорща приємних задовольень” (“A Handful of Pleasant Delights”, 1566) – збірка пісень, у якій кожен вірш підписаний відомою мелодією. Так само, як поезія Т. Тьоссера, ця збірка тримається осібно у ряді схожих видань. Вона включає як народні пісні та балади (знаменита народна пісня “Greensleeves”, наприклад, дійшла до нас саме у складі цієї збірки), так і пісні літераторів (К. Робінсона, Л. Джібсона, Г. Меннінгтона та інших) [13, 266; 7, 31].

У збірці “Рай витончених прийомів” (“Paradise of dainty devices”, 1576) знову з'являється придворна поезія, моралізаторські твори, розмір птахівниці, віршовані дрібнички, у яких перші 2 слова кожного рядка читаються як зліва направо, так і навпаки. До неї увійшли вірші М. Едвардза, В. Гунніса, Ф. Кіндлемарша, Е. де Вере, лорда Во. Хоча з літературної точки зору,

ця збірка доволі слабка, проте вона користувалася великою популярністю у елизаветинські часи (про що свідчать її чисельні перевидання) [13, 267-268; 7, 29].

На думку Г. Чайлда, у збірці “Розкішна галерея галантних фантазій” (“A Gorgeous Gallery of Gallant Inventions”, 1578) ми бачимо школу Т. Вайета та Г. Говарда у повному її занепаді: віршам притаманні постійні алітерації, метр зовсім виходить з-під контролю, повторюються одні й ті самі мотиви [7, 30]. На думку дослідника К. Льюїса, ця збірка містить більш цікаві тексти, ніж попереднє видання. А менша її популярність зумовлена тим, що вона з’явилася пізніше за “Парадіз” [13, 267-268].

В Ренесансній Англії видавалися також ліричні збірки окремих авторів: “Елегантні ритми” (?) Дж. Болейна, парафрази покаючих псалмів Т. Вайета (1549), “Роздуми грішника, що покається” (1560) Е. Локк, “Еклоги, епітафії та сонети” (1563) Б. Гуджа, “Епітафії, Епіграми, Пісні й Сонети” (надруковано до 1567) Дж. Тербервіля, “Бесідка злагоди” (1568), “Нові сонети і приємні памфлети” (1568), “Дрібнички Черч’ярда” (1575) Т. Черч’ярда та “Гауелл та його видумки” (1581) Т. Гауелла та багато інших.

Ще однією характерною формою побутування ліричних творів у ранній тюдоровській період, яка збереглася ще з часів Середньовіччя, були так звані листівки (“broadsides”), на яких друкувалися балади (не лише народні, а нерідко – відомих авторів). Ренесансні балади можна по праву назвати невеликими витворами мистецтва, бо видавалися вони на окремих аркушах і крім власне поетичного твору (надрукованого старовинним готичним шрифтом з одного боку листівки) мали гравюру (на зворотному боці аркуша). Такими листівками прикрашали навіть стіни у трактирах і небагатих міських домах. “Щотижневими газетами” називає ренесансні балади відомий сучасний перекладач Г. Кружков: “...щоденною газетою все-таки виступали чутки, а балади виконували роль немовби недільного додатку до чуток з акцентом на найбільш мальовничих, ефектних подіях і з гарним додаванням різних фантазій, пліток, моральних повчань, любовних і сатиричних пісеньок” [1, 426].

Підсумовуючи, зазначимо, що характерною рисою англійської поезії тих часів слід назвати її надзвичайну мелодійність. Більша частина як придворних, так і народних ліричних творів призначалася для виконання під супровід музичних інструментів. У першій половині XVI ст. ліричні твори циркулювали в основному в манускриптах. Головними манускриптами тієї доби є Еджертонський, Девонширський, Арундельський, Блейджівський та Парк-Хіллівський. Тоттелівська збірка, що виходить друком у середині століття, немовби сповіщає про безповоротний перехід до друкованої культури і відображає відчутні зрушення у загальній парадигмі художньої репрезентації поетичних текстів. Ця славетна збірка розпочинає традицію видання антологій ліричних творів, яка набуває надзвичайної популярності у елизаветинську добу.

Примітки

1. Назви манускриптів подано за [5, 172] та [24, 51-52].

Список використаних джерел

1. Кружков Г.М. Лекарство от Фортуны. Поэты при дворе Генриха VIII, Елизаветы Английской и короля Иакова / Г.М. Кружков. – М. : Б.С.Г.-ПРЕСС, 2002. – 528 с.
2. Майкапар А.Е. Музыкант в елизаветинской Англии: статус, амбиции, конфликты / А.Е. Майкапар // Культура Возрождения и общество / [отв. ред. В.И.Рутенбург]. – М. : Наука, 1986. – С. 219-231.
3. Соколов Д.А. Текст. Эпоха. Интерпретация: “Песни и сонеты” Ричарда Тоттела и английская поэзия Возрождения / Д.А. Соколов. – СПб. : ФилФак СПбГУ, 2006. – 336 с.
4. Шестаков В. Шекспир и философия музыки / В. Шестаков // Шестаков В. Мой Шекспир. Гуманистические темы в творчестве Шекспира. – М. : Славянский диалог, 1998.
5. Carlson D.R. The Henrician Courtier Writing in Manuscript and Print: Wyatt, Surrey, Bryan, and Others / D.R. Carlson // A Companion to Tudor Literature / [ed. by K.Cartwright]. – Oxford : Blackwell Publishing, 2010. – P. 151-177.
6. Cartwright K. Introduction to A Companion to Tudor Literature / K. Cartwright / [ed. by K. Cartwright]. – Oxford : Blackwell Publishing, 2010. – P. 1-12.
7. Child H.H. The New English Poetry / H.H. Child // The Cambridge history of English and American literature : An encyclopedia in Eighteen Volumes / [ed. by A.W. Ward & A.R. Waller]. – N.Y. : G.P. Putnam’s Sons, 1921. – Volume 3. – Part VIII. – 31 p.
8. Encyclopedia of Renaissance Literature / By J.W. Cook. – N.Y., 2005. – 598 p.
9. Fowler A. Conceitful Thought: The Interpretation of English Renaissance Poems / A. Fowler. – Edinburgh : University of Edinburgh Press, 1975.
10. Harrier R.C. The Canon of Sir Thomas Wyatt’s Poetry / R.C. Harrier. – Cambridge : Harvard University Press, 1975. – 259 p.

11. Heale E. Women and the courtly love lyric: The Devonshire MS (BL Additional 17492) / E. Heale // *Modern Language Review*. – 1995. – N. 90. – P. 296-313.
12. Henderson D.E. Love Poetry / D.E. Henderson // *A companion to English Renaissance Literature and Culture* / [ed. by M. Hattaway]. – Oxford : Blackwell Publishing, 2006. – P. 378-391.
13. Lewis C.S. English Literature of the sixteenth century excluding drama / C.S. Lewis. – Oxford : Clarendon Press, 1965. – 696 p.
14. May S.W. and Wolfe H. Manuscripts in Tudor England / S.W. May and H. Wolfe // *A Companion to Tudor Literature* / [ed. by K. Cartwright]. – Oxford : Blackwell Publishing, 2010. – P. 125-140.
15. North M. Ignoto in the age of print: The manipulation of anonymity in early modern England / M.L. North // *Studies in Philology*. – 1994. – N. 91. – P. 390-416.
16. Puttenham G. The arte of English poesie / G. Puttenham / [ed. by E. Arber]. – L. : Murray & Son, 1869. – 320 p.
17. Quitslund B. The Whole Book Of Psalms Collected Into English Meter (“Sternhold And Hopkins”) / B. Quitslund // *The Facts On File Companion to British Poetry Before 1600* / [ed. by M.M. Sauer]. – N.Y. : Facts On File, 2008. – P. 464-465.
18. Remley P. G. Mary Shelton and her Tudor literary milieu / P.G. Remley / [ed. by P.C. Herman] // *Rethinking the Henrician Era*. – Urbana : University of Illinois Press, 1994. – P. 40-77.
19. Sauer M.M. Introduction / M.M. Sauer // *The Facts On File Companion to British Poetry Before 1600* / [ed. by M.M. Sauer]. – N.Y. : Facts On File, 2008. – P. iv-xii.
20. Sauer M.M. “The Pillar Perished Is Whereto I Leant”. Thomas Wyatt (1557) / M.M. Sauer // *The Facts On File Companion to British Poetry Before 1600* / [ed. by M.M. Sauer]. – N.Y. : Facts On File, 2008. – P. 331-332.
21. Segall K. “The Lover Showeth How He Is Forsaken Of Such As He Sometime Enjoyed” by Thomas Wyatt (1557) / K. Segall // *The Facts On File Companion to British Poetry Before 1600* / [ed. by M.M. Sauer]. – N.Y. : Facts On File, 2008. – P. 253-254.
22. Southall R. The Courtly Maker: An Essay on the Poetry of Sir Thomas Wyatt and His Contemporaries / R. Southall. – Oxford : Blackwell Press, 1964. – 346 p.
23. *The Poetical Works of Sir Thomas Wyatt* / [ed. by J. Yeowell]. – L. : George Bell and Sons, 1904. – 180 p.
24. Tillyard E.M.W. Preface to The Poetry of Sir Thomas Wyatt. A Selection and a Study / E.M.W. Tillyard. – Cambridge : The Scholartis Press, 1929. – P v-56.

Summary. The article focuses on the process of circulating of the lyrical works in the Renaissance England of the first part of the XVIth century. It gives brief characteristics of the main Renaissance manuscripts as well as of some printed editions.

Key words: manuscript, literary album, anonymity, courtly culture, broadsides, editing, print.

УДК 821.112.2 Гер. 7 – 09'06

О.А. Ванденко

СПІВВІДНОШЕННЯ ІСТОРИЧНОГО ФАКТУ ТА ВИМИСЛУ У ТВОРІ П. ГЕРТЛІНГА “ГЕЛЬДЕРЛІН”

У статті досліджуються особливості співвідношення історичного факту та вимислу в творі німецького письменника П. Гертлінга “Гельдерлін”.

Ключові слова: художня біографія, естетична рецепція, романтизм.

Твір сучасного німецького письменника Петера Гертлінга “Гельдерлін” (“Hölderlin”, 1976) є яскравим прикладом концепції художньо-філософського поєднання історичного факту та вимислу. Нам відомі дослідження зарубіжних та вітчизняних літературознавців, у яких вчені аналізували роман, акцентуючи свою увагу на тому чи іншому аспекті. Але спеціальних робіт, присвячених проблемі співвідношення історичного факту та вимислу у творі, немає, більшість дослідників обмежується лише констатацією наявності цих компонентів у творі. Тому запропонована тема цілком відповідає рівню сучасних пошуків гелдерлініани, тобто є новою та актуальною.

В основу роману, що розглядається, покладений фактичний матеріал та історія життя і творчості великого “поета поетів” [3, 198] Фрідріха Гельдерліна. З дистанції приблизно двох сторіч